

INCA EN LES GRANS TRANSFORMACIONS DEL SEGLE XX

PERE J. LLABRÉS MARTORELL

Conferència impartida en l'obertura de les V Jornades d'Estudis Locals. Inca, 3 de novembre de 2000.

La societat del segle que anam finint ha estat sens dubte protagonista i espectadora dels canvis més grans que han capgirat i adreçat l'estada i la convivència dels homes i dones sobre el nostre planeta. És una afirmació, crec que indiscutible, almenys pel que fa a l'àmbit de la història que és al nostre abast i que ara condiona les nostres vides.

Aquest fet és cert a nivell mundial certament: fins i tot els pobles més entotsolats, més aïllats a la selva o a les muntanyes fins ara inaccessibles, han experimentat canvis jamai vists ni somniats en èpoques precedents. Això és ver sobretot en aquesta part del món on vivim, i que anomenam occidental, més concretament a l'Europa on fa segles que se situa la nostra cultura i la nostra convivència cívica, i encara més concretament a Espanya, l'estat que condiona el nostre desenvolupament polític.

A nivell de poble mallorquí, encara la transformació ha tengut uns caires més radicals i totalitzants. En aquest segle Mallorca ha contemplat, ha propiciat i ha patit la transformació més gran de la conquesta de 1229 ençà.

Qui repassa amb un cop de vista històric el segle XX, admira d'entrada el progrés tècnic en tots els ordres, que ha canviat profundament la vida quotidiana i les relacions de tots els ciutadans sigui quin sigui el seu estament social, ocupació o origen. El progrés de la tècnica i de la ciència ha induït uns canvis d'índole social, política, cultural i religiosa que els homes de 1900 ni es podien imaginar, malgrat les profecies que en el canvi de segle alguns aventurers gosaren pronosticar.

Tornant als canvis esdevenguts en la nostra illa, a finals del segle XX tots estam convençuts que la d'ara no és la Mallorca d'antany. Durant aquest segle han caigut esquemes socials i mentals que les revolucions del segle XIX no havien pogut esbucar. S'han capgirat plantejaments polítics i socials, costums i comportaments, molts de valors considerats intocables han estat qüestionats, alguns s'han esvaït, altres de nous han sorgit i ara van surant dins una societat nova per tants de conceptes. Bé és ver que el segle XIX preparà aquest

terreny de transformacions i canvis, però tots constatarem que el segle XX ha pres una volada més enllà de tota previsió.

Els grans períodes

D'entrada podríem dividir el segle XX en alguns períodes que ens ajudaran també a comprendre millor la situació i l'evolució d'Inca en el nostre segle. A nivell de l'Estat espanyol i d'Europa, podem considerar migpartit el segle XX per la línia dramàtica d'uns enfrontaments sagnants que causaren profundes nafres a la Península i a les illes adjacents, d'una banda, i al continent europeu de l'altra. Si bé la magnitud dels esdeveniments va tenir dimensions i conseqüències distintes a Espanya i a Europa, en ambdós costats les guerres donaren origen, tard o d'hora, a societats amb ideologies, comportaments i valors distintes i, en part, novells.

A l'Estat espanyol, el segle XX queda gairebé migpartit pels fets que trencaren la situació política i social amb la II República, la Guerra Civil i la postguerra. Aquesta, singularment en els aspectes polític i cultural, es pot considerar allargassada, fins a la mort del dictador, el 1975. Tanmateix la vacil·lant obertura del règim franquista als horitzons econòmics del mercat europeu presagiaven les vies democràtiques que recorre la nostra societat en el llindar del tercer mil·lenni.

En el tardofranquisme, un esdeveniment d'índole religiosa fonamentalment, però amb repercussions culturals, socials i polítiques, vengué a sacsar consciències i a trabucar esquemes mentals; diuen que va causar el desgust més gros al vell dictador. Em referesc al Concili Vaticà II (1962-1965), que donà per finida -almenys a nivell teològic i institucional- la Cristiandat medieval, aquell muntatge políticoreligiós, en què recolzava en bona part, i ja fora del seu temps natural, la ideologia de la dictadura, per quant excloïa el pluralisme i ho encabia tot en els motllos del que s'ha anomenat "nacionalcatolicisme".

Concili Vaticà II a nivell d'Església catòlica i de la presència d'aquesta en la societat, i democràcia a nivell d'Estat espanyol a partir de 1977, determinen poderosament el camí de la història que hem recorregut els darrers anys i que recorrem encara.

A partir de la implantació de la democràcia a Espanya, som enganxats al carro de la nova Europa que, com a Mercat Comú, sorgí en la postguerra europea el 1951, i ha anat ocupant espais cada cop més amplis en l'economia i en la vida política dels estats membres.

Les darreres dècades del nostre segle han tengut uns nous aires i han accentuat les transformacions en la societat occidental, europea, espanyola, mallorquina i inquera. És des d'aquestes coordenades que som a punt d'encetar el segle XXI.

Fins a la Guerra Civil de 1936

Els tres primers decennis del present segle, Inca perllonga l'impuls del segle XIX, que significà per a la vila el recobriment de guia i capdavantera de la comarca, mitjançant l'expansió demogràfica (havia més que doblat la població) i urbanística, i l'increment de la seva producció, significativament en el camp de la naixent indústria del calçat, que des de llavors marcarà fortament la puixança o el declivi de l'economia inquera. Antoni Fluxà havia obert el

1870 el primer gran taller, i inicia l'exportació a Cuba i Filipines. El 1884 Vicenç Ensenyat munta una fàbrica de teixits amb nous sistemes tèxtils. El 1891 Inca tenia onze tallers de calçat i cinc adoberies. El 1875 havia arribat el tren que, per una part, comunicà Inca amb Palma i alguns pobles de la comarca i, per l'altra, provocaria l'expansió de l'antic nucli de la vila cap a l'estació del tren. La línia del ferrocarril fou allargada el 1878 fins a sa Pobla, i l'any següent, fins a Manacor. Cim d'aquest creixement i expansió va ser el títol de ciutat que l'antiga vila major de Mallorca obtengué el 13 de març de 1900 per l'augment de la seva població i la creixença de la seva agricultura, indústria i comerç, com afirmava el decret de la reina regent. La nova ciutat comptava llavors amb 7.579 habitants.

A començaments del segle XX, la base econòmica d'Inca era encara l'agricultura. Els grans terratinents dominaven amb el seu caciquisme la vida política i en el govern municipal s'alternaven conservadors i liberals. Però el pes i l'ascensió d'una nova classe obrera i empresarial condicionava fortament la nova ciutat. La societat civil s'anava estructurant amb empena i arreu sorgien entitats i edificis que anaven transformant la fesomia de l'antiga vila agrícola i artesanal, concorreguda pels mercats dels dijous i de les fires de tardor.

Si el 1899 s'havia introduït l'enllumenat de gas, l'elèctric és instal·lat el 1904.

Inca havia començat la seva expansió urbanística, que transformaria la seva imatge tradicional, arran del seu creixement econòmic en el segle XIX i especialment de l'arribada del tren. El plànol de l'antiga vila desborda els pujols que van entre Sant Francesc i Sant Bartomeu i la ciutat nova s'estén cap a l'estació del tren i cap als antics camins de Selva i d'Alcúdia. De 1885 són els pòrtics de la plaça de l'església, encara inacabats; de 1890 és la reforma de l'Ajuntament; de 1896 la plaça del Bestiar i de 2000 la rectoria. Ja en el segle XX es facilita l'accés a l'estació del tren amb la construcció un pont sobre el torrent de Cantabou, que impulsa l'edificació de noves cases i l'obertura de carrers. A l'altra banda de l'estació del tren, es va construir el nou quarter (entre 1907 i 1915) que durà el nom del General Luque, construcció que és a l'origen de la barriada, actualment anomenada de Crist Rei.

Mentrestant s'alçaven edificis per a l'oci com la plaça de toros (1909) i el Teatre Principal (1909). Els inquers pogueren fruir per primera vegada de la visió del cinema el 1904, el 1907 el fotògraf i pintor Bartomeu Payeras ja plasmà vistes d'Inca per a la posteritat; el 1908 Inca tenia quatre sales de cinema. A Inca el primer partit de futbol es va jugar el 1909, esport i afició que quallà definitivament el 1921 amb l'equip emblemàtic creat per la Societat de Socors Mutus, "la Constància".

Des de començaments de segle l'associacionisme a Inca trobà moltes realitzacions de caire cultural, laboral, assistencial, recreatiu i esportiu, musical, religiós...

El 1900 es fundà a Inca el Cercle d'Obrers Catòlics, animat pel qui fou gran promotor de cultura a Inca fins a la Guerra Civil, mestre Miquel Duran. Catòlic i regionalista, impressor i editor de periòdics i distintes publicacions, va ser també l'ànima de moltes associacions i fundador de l'Orfeó l'Harpa d'Inca (1921). Treballà ben al costat del franciscà del Tercer Orde regular, P. Pere-Joan Cerdà, que vengué a Inca el 1909 per fer-se càrrec de l'església i d'alguns locals annexos de Sant Francesc. El P. Cerdà i Miquel Duran fundaren el 1911 la Caixa Rural dels obrers catòlics d'Inca; el 1914, el Sindicat Obrer de la Pau; i el 1921, el Sindicat Catòlic Agrícola.

Tant Miquel Duran com el P. Cerdà, i també el rector d'Inca, Mn. Francesc Rayó, treballaven en la línia impulsada per l'encíclica *Rerum Novarum* del papa Lleó XIII, que havia

desvetllat entre els catòlics un fort moviment d'apostolat social. Una de les realitzacions del rector Rayó, el 1927, va ser la fundació de la Casa Bressol (la "Cuna") amb el suport i la iniciativa del batle Miquel Mir. L'establiment de tals institucions, per tenir cura durant el dia dels infants de les mares que anaven a treballar a les fàbriques, havia estat des dels seus inicis a París el 1844 una iniciativa catòlica. Precisament a Inca creien els catòlics que feien falta institucions i propagandistes de l'ideari social de l'Església pel fort creixement que hi prenia el moviment obrer.

Aquest s'afanyava per entrar dins el joc polític i trabucar l'estat de coses dominat encara pel caciquisme. L'oposició a aquest era abanderat per republicans, socialistes, regionalistes i més endavant pels anarquistes. Un socialista accedí per primer cop al consistori el 1922. Com a explosió reivindicativa esclatà la primera vaga de sabaters el 1914. Una resposta al nou temps i al progrés per part dels empresaris va ser la mecanització dels tallers a partir de 1915, avanç també necessari per satisfer la demanda que arribava de l'exèrcit francès bel·ligerant en la Primera Guerra Mundial. Tot plegat va fer que la indústria de sabates anàs prosperant a Inca, juntament amb la de teixits de Can Xilles, dels Ensenyat, de les adoberies, de teuleres, de cimiteres, de les impremtes, de fàbriques de lleixiu, de conserves, de begudes, de pastes de sopa...

A l'eufòria dels anys de la gran guerra, que suposà enormes guanys per a la indústria sabatera, seguí la difícil conjuntura de 1918-1919. Aquest darrer any hi hagué avalots reprimits per la Guàrdia Civil i pels militars, i la convocatòria d'una vaga general. Però la crisi va ser superada. Si l'any 1920 feien feina 8 tallers de sabates, el 1927 ja eren 22, xifra que es mantengué fins a la Guerra Civil. Tal expansió va atreure una notable immigració de joves treballadors dels pobles veinats. A principis dels anys 30 Inca era el municipi mallorquí més industrialitzat després de Palma.

En l'aspecte cultural, hem de destacar primer de tot l'ensenyament. Les escoles públiques de nins i de nines no gaudien de gaire suport oficial i no tenien local fix. Hi havia mestres particulars i col·legis privats com el de Santo Tomás de Aquino -en què col·laboraren militars del quarter d'Inca per la segona ensenyança-, de Santa Maria la Major, l'Acadèmia Tècnica, el col·legi dels Pòrtics. El 1908 vengueren els Germans de La Salle i l'any següent, a Sant Francesc, els terciaris regulars començaren la seva tasca educativa que el 1925 culminà en la fundació del Col·legi Beat Ramon Llull d'ensenyament mitjà. Les Germanes de la Caritat i les Franciscanes continuaven la seva tasca d'instrucció de pàrvuls i de nines, iniciada ja en el segle XIX. Les Germanes de la Puresa arribaren a Inca per obrir-hi col·legi el 1930. L'Ajuntament aprovà el 1929 el reglament de l'escola d'arts i oficis.

Quant a les publicacions periòdiques, cal esmentar una vegada més la tasca de mestre Miquel Duran, editor, impressor i principal redactor de quatre periòdics que successivament va fer sortir al carrer. Regionalista i nacionalista convençut, va promoure l'amor a la llengua catalana amb tots els mitjans, tot d'una va reconèixer i divulgar les normes d'ortografia de l'any 1913 i organitzà la Diada de la llengua catalana el 1917. Altres 12 periòdics sortiren entre 1900 i 1936.

També el món musical anava incorporant nous valors. L'Harpa d'Inca estrenà el 6 de novembre de 1921 a la parròquia la missa que Mn. Bernat Salas dedicava a Santa Maria la Major. Va ser la seva primera actuació de l'Orfeó, format per obrers, per bé que l'acte fundacional es va fer el següent 4 de desembre. El 1931 l'Ajuntament decidí crear una banda municipal.

La dictadura de Primo de Rivera (1923-1930) suposà un parèntesi en algunes activitats i institucions inquieres. L'activitat dels partits quedà estroncada i el moviment obrer silencià; tanmateix es manifestaren algunes tensions laborals.

La II República entrà oficialment a l'Ajuntament d'Inca el 15 d'abril de 1931. El primer batle republicà va ser Mateu Pujadas Estrany; el segon, Antoni Mateu Ferrer. El programa republicà a Inca, com arreu, era de grans transformacions en tots els ordres. L'Ajuntament estigué en mans de republicans moderats. Tot i això, no mancaren conflictes amb el clero per qüestió d'enterraments i processons, dret a l'ensenyament dels frares i de les religioses, i alguns actes violents, com la destrucció de les creus de terme. L'Ajuntament es preocupà ferm de la millora de l'ensenyament, de la creació d'un institut i de la promoció de la sanitat pública.

Entre la guerra del 36 i la fi de la Dictadura, 1975

Forces que a Inca no s'avenien gens ni mica amb la República acolliren amb els braços oberts el cop militar que a Mallorca, la matinada del 19 de juliol de 1936, féu triomfar des de Palma el general Goded. La Guàrdia Civil i els militars del quarter General Luque decididament acataren la nova situació i ajudaren a imposar-la a rebrots de resistència d'indrets propers, com són ara sa Pobla i el Port de Pollença. A l'Ajuntament la vara de batle passà de mans del republicà Pere-Pau Costa a les de Juan Erasmo. La classe obrera no tengué delit ni força per alçar-se. Molts dels possibles resistents foren empresonats, per bé que els nous amos no les tenien totes segures, de moment. El mateix any de l'alçament s'havia fundat a Inca una secció de Falange espanyola, amb 47 afiliats, encapçalada per Canuto Boloqui. S'atribuí a la Falange, ben minoritària llavors a l'illa, l'explosió d'una bomba a la Casa del Poble de Palma.

Primer de tot, el cop militar suposà una dura repressió a tot Mallorca; a Inca foren dotze els afusellats i els desapareguts, encapçalats per l'exbatle Antoni Mateu.

Després, vengué la incorporació de joves inquieres a les milícies del front de Manacor, l'agost del 36. Molts d'ells continuaren a la Península, en el front "nacional", integrats dins el que s'anomenà Batallón de Inca. Els caiguts en aquest bàndol foren recordats molts d'anys al monument a "los caídos" davant l'església major; el dit memorial, d'estil feixista, ara està col·locat al cementeri.

Inca, durant la Guerra Civil, posà el seu rellotge a l'hora del bàndol que a la fi sortí triomfant: aplaudint les caigudes de les ciutats enemigues, enviant or i queviures i roba als qui lluitaven "por Dios y por la patria", esperant noves de la mort o del retorn dels soldats que lluitaven -deien- contra el comunisme. Mentrestant la feina no mancava als tallers que fabricaven sabates per a l'exèrcit nacional, talment que aquesta conjuntura afavorí enormement el creixement industrial de la ciutat. Com ja ho era abans del 36, ara encara més la indústria inquera per excel·lència serà la fabricació de calçat, mentre que anirà decaient fins a desaparèixer la indústria tèxtil per mor de la introducció de les fibres sintètiques. Des de la postguerra, i sobretot des dels anys 50, es mantingué al capdavant la indústria del calçat. L'economia inquera serà sotmesa, doncs, a la crisi i a la puixança del sector sabater.

A partir del juliol del 36, l'activitat de partits i de sindicats lliures quedà estroncada i

perseguida. També emmudiren les publicacions. Tot: festes, diversions, escoles, fàbriques... era ben vigilat i controlat. La llengua pròpia de Mallorca reduïda a la intimitat de la família, exiliada dels papers públics i de les escoles, just consentida a ca ses monges i a la parròquia, per la fermesa del bisbe Miralles, en l'ensenyament de la Doctrina.

El nacionalcatolicisme, que feia perviure la Cristiandat medieval, entrava a les nostres esglésies i vessava pels carrers. Les grans manifestacions d'aquest moviment foren les missions populars, les passejades de la Mare de Déu de Lluc (1948) i de Fàtima (1954), el Congrés Eucarístic comarcal de 1960 i finalment la coronació de Santa Maria la Major el 1967. També Inca rebé la sacsada dels "Cursillos de Cristiandad", els anys cinquanta, però no en un grau tan impactant ni durador com altres pobles.

Per altra banda, en aquest capítol religiós, cal esmentar la creació de dues noves parròquies a Inca, la de Crist Rei -que ha donat nom a la barriada sorgida arran del quarter i de l'estació del tren, el 1959- i la de Sant Domingo -a l'antiga església conventual dels dominics- el 1962. El creixement de la ciutat havia aconsellat, als qui llavors regien el bisbat, que Inca fos dividida en tres parròquies. Ja som en els temps del Vaticà II, que propiciarà una nova fesomia a l'Església del segle XX, mentre s'anava desdibuixant el model de cristiandat.

De la immediata postguerra cal recordar les estretors que passaven les famílies treballadores i les cartilles de racionament, l'arribada d'immigrants de la Península que venien a cercar feina als nostres tallers fugint de la misèria dels seus pobles. La II Guerra Mundial proporcionava aleshores nombroses comandes de sabates als fabricants d'Inca, que s'enriquieren ferm; ells foren la classe dominant que retirava els terratinents d'antany; una burgesia emergent, ocupada pel guany fàcil i ràpid, ben d'esquena a la cultura, a la situació real del poble, a les arrels i a les perspectives de la identitat del nostre poble. La pressió estatal contra l'ús del català sobretot en públic i l'afluència massiva d'immigrants que arribaven a una terra ja despreocupada per mantenir la seva llengua i cultura feren que a Inca, entre totes les ciutats i viles de la part forana, suràs l'ús del castellà, que es convertí en llengua no sols dels militars sinó també d'alguns empresaris que ensenyaven als seus fills a parlar en castellà. Dins aquest ambient cultural, no és d'estranyar que el 1965, quan a l'Església llatina s'introduïren les llengües vives a la litúrgia, els responsables de les parròquies i esglésies d'Inca optassin per passar del llatí al castellà en totes les misses, amb l'única excepció de Sant Francesc, on el P. Miquel Colom deia una missa en català. A aquesta situació, no s'hi posà remei fins als anys vuitanta.

La conjuntura favorable arran de la II Gran Guerra propicià noves construccions i urbanitzacions: el nou Teatre Principal (1945), ampliació de la barriada de Crist Rei, les Cases Barato, construccions entre els Molins i el carrer de Mancor, prolongació de la gran via de Colom, de l'avinguda Reis Catòlics, desviació del trànsit de Palma a Alcúdia per la via de circumval·lació, reforma del centre, etc. Malauradament en aquesta època, sobretot els anys 1959-1969, es fan vertaderes agressions al perfil de la ciutat que li fan perdre el seu caràcter. Que basti recordar la imponent i malgarbada Torre d'Inca que destruí la gentil silueta de la noble torre-campanar, sobretot en l'entrada des d'Alcúdia; i el mur ofegant del col·legi de La Salle que tapa la mirada de Sant Bartomeu. El creixement urbanístic d'Inca és immens en aquest període, però també desfigurador malauradament del paisatge urbà.

La cultura també passava per un túnel fosc. Entre 1951 i 1961 surt el setmanari *Ciudad*, mantengut per un grup de joves, de qualitat desigual, que no sempre es vinclava a

les ordres del batle, cosa que li causà la desaparició. La seva tasca no fou represa fins al 1974 pel *Dijous*. Quant a l'educació, cal esmentar la inauguració el 1946 de l'Acadèmia de Estudios mercantiles, dividida en Col·legi de Santo Tomás de Aquino per a al·lots i el Liceu de Santa Teresa per a al·lotes, de caràcter confessional i classista, completament tancat a la cultura autòctona fins que no els quedà més remei que admetre l'ensenyament de llengua catalana.

Cap al final de la dictadura (1974) es va fundar la delegació inquera de l'Obra Cultural Balear. També és significativa en el 1974 la fundació de la primera associació de veïns de Mallorca, la de Can López, amb inscripció oficial i tot.

Si Inca creixia i es transformava ferm per la puixança de la indústria del calçat, Mallorca en els anys de la postguerra, i sobretot a partir de les dècades del 50 i del 60, experimentava la seva més gran transformació a causa de l'afluència turística i de la consegüent immigració. Si bé el turisme ha causat beneficis a la principal indústria inquera, tanmateix Inca ha quedat apartada dels beneficis més sucosos i directes del turisme, com és ara l'hostaleria i els comerços adjacents. Això ha fet davallar la nostra ciutat en l'escalafó pel que fa a la demografia i a la riquesa.

Cal afegir a això que, si la predilecció dels mallorquins s'ha abocat aquestes darreres dècades cap a la perifèria de la mar, Inca no n'ha estat excepció. Des d'abans de la Guerra Civil, molts d'inquers han edificat la seva segona residència a vorera de mar, sobretot entre el Port de Pollença i Son Serra de Marina, per passar-hi l'estiu i ara també els caps de setmana; fins i tot a Can Picafort hi ha el barri d'*ets inqueros*.

Inca en la democràcia (1979-2000)

Partesc del 1979 perquè és l'any de les primeres eleccions municipals. El 1977, en les primeres eleccions generals, Inca havia votat majoritàriament per l'opció centrista (UCD). El 1979 una coalició d'esquerres guanyà la batlia. Jaume Crespí, independent, fou el primer batle democràtic. Només durà fins al 1981, en què el centrista Antoni Pons accedí a l'alcaldia amb els vots del PSOE i fou reelegit amb majoria absoluta en successives eleccions fins al 1991, en què sortí elegit el socialista Jaume Armengol, sostingut per una coalició d'esquerres i independents. Des de 1995 regeix l'alcaldia Pere Rotger, del Partit Popular, que el 1999 assolí la majoria absoluta.

D'aquests darrers anys, cal subratllar l'afluència d'immigrants estrangers, del nord d'Àfrica i de l'Àfrica subsahariana, de l'est d'Europa i de Sud-amèrica. Moltes ocupacions i feines, no assumides ja ni per mallorquins ni per emigrats de la Península, han estat agafades per aquests nouvinguts, alguns de difícil integració. Treball en l'agricultura, en la construcció, en les tasques domèstiques... són en mans d'aquests "nous inquers". Alguns d'ells viuen a la nostra ciutat i treballen en pobles i camps de la comarca. Dificultats d'ordre lingüístic, cultural i religiós entrebanquen les relacions entre els inquers-mallorquins d'antany i els qui es va incorporant. Per ara, la confrontació és gairebé inexistent; la integració, difícil, en molts d'ordres i sectors de la vida.

La uniformitat religiosa, prevalent amb el nacionalcatolicisme, es va crivellar primer pel proselitisme dels testimonis de Jehovà, que tingueren una certa acceptació, i el conse-

güent rebuig i confrontació dialèctica, a la barriada de Crist Rei, sobretot després de l'erecció d'aquella parròquia (1959). Aquests darrers anys, la presència de musulmans, per la immigració magrebí, ha anat augmentant fins a comptar ja, en el dia d'avui, amb una mesquita.

En l'aspecte econòmic, l'entrada d'Espanya a la Unió Europea, les vicissituds a escala europea i mundial de l'economia, han anat marcant l'economia inquera. Aquestes circumstàncies han esperonat la recerca de nous mercats i la diversificació dels sectors de producció.

La cultura ha experimentat un creixement notable. Recordem sobretot la creació de l'Escola de formació professional el 1959, que esdevingué l'Institut Pau Casesnoves el 1996, i l'Institut Berenguer d'Anoia (1970) per a l'ensenyança mitjana, per a estudiants d'Inca i de la seva rodalia.

Prova d'aquesta expansió cultural és la presència cada cop més notable d'actes que la promouen en els tres diumenges de fires de tardor i en el Dijous Bo: pregons, exposicions, presentació de publicacions, concerts, etc.

Cal afegir que, des de 1990, hem pogut contemplar com el patrimoni historicoartístic de les nostres cinc esglésies antigues s'ha anat restaurant. Els edificis mateixos han assolit adequades restauracions arquitectòniques i decoratives: Sant Francesc, el 1992; Sant Domingo i Santa Magdalena del Puig d'Inca, el 1993; Santa Maria la Major, el 1996; Sant Bartomeu, el 1998. Paral·lelament a la restauració dels edificis, s'han anat restaurant moltíssimes peces artístiques: retaules, escultures, pintures...; el retaule de Sant Pere de la parroquia major encetà les restauracions el 1990. D'aquestes restauracions han estat fruit les dues exposicions d'art sacre inquer ja realitzades: de tema marià, el 1992; d'art referent a Jesucrist, el 1996; i esperam cloure el cicle el 2001 amb una tercera exposició dedicada als sants.

Els escriptors inquers han anat aportant igualment nombrosos llibres en camps i estudis diversos, ordinàriament en la nostra llengua catalana. No és l'hora ni tenim temps de fer-ne una ressenya. Només us voldria recordar, pel seu abast territorial, fora del cor de Mallorca, la corona poètica en honor de Santa Maria la Major que, amb motiu del vint-i-cinquè aniversari de la seva coronació pontifícia es va estampar el 1992. Josep M. Llompart afirmà, amb tota justícia, que era la corona poètica mallorquina en la qual havien participat poetes de més indrets de la nostra llengua: des de l'Alguer de Sardenya al País Valencià, des del Rosselló a gairebé tots els bisbats de Catalunya, d'Eivissa, de Mallorca i d'Inca més en concret.

En la promoció de la nostra llengua i cultura, Inca és en la bona línia marcada per mestre Miquel Duran, amb les seves múltiples i sempre interessants publicacions.

En el sector de l'oci i de les diversions, cal esmentar l'esport. Ja no som en els temps heroics de l'equip de futbol emblemàtic de la ciutat, abans i després de la Guerra Civil, el Constància, amb els seus alts i baixos, en els seus enfrontaments èpics, de màxima rivalitat, amb el Mallorca. Malgrat el camp nou, que substituï el vell, es Cós, l'equip no ha arribat a atènyer els cims d'antany. El 1987 un altre esport vingué a prendre com el relleu en l'entusiasme dels seguidors incondicional de l'esport, el Drac Inca, que ja ha marcat punts d'història en el nou pavelló municipal d'esports.

I en aquest capítol de l'oci, no podem oblidar les noves tendències en les diversions

del jovent, a Inca i a les urbanitzacions de la vorera de mar més properes. Nous ritmes frenètics, renous eixordadors, horaris trabucats que comencen a mitjanit i no s'aturen fins ben sortit el sol, han generat una nova "cultura" de l'oci, que configura comportaments i mentalitat dels nostres joves. Tanmateix, lligat o no a les expansions i baixes del jovent, moltes famílies d'Inca han patit també el corc de la droga, sens dubte un dels pitjors mals -si no el pitjor- que enterboleix el futur de molts d'adolescents i joves. A aquesta nafra en el cos jove de la nostra societat inquera, s'hi afegeix la crisi de valors, la ruptura amb els puntals que sostenien la tradició honorada de l'avior, on certament no tot eren valors, i tanmateix no es des trien clarament els que han de donar fermesa a la nova edificació de la ciutat.

De cara al segle XXI

És bo acabar un recorregut històric amb esperança. Crec que és així com s'ha de fer. Els treballs i els dies de l'home i de la dona damunt la terra tenen sempre voltes aspres i de vegades insospitades. Però crec que els darrers anys de la nostra ciutat ens conviden a l'esperança. És la meva convicció, després que el segle vintè ens hagi fet tastar més d'un cop el glop amarg de depressions i lluites, d'enfrontaments polítics que han portat morts a les cunetes o a les tàpies dels cementeris, de retalls dolorosos de llibertat en tots els ordres, de capficament de la nostra identitat cultural. Som en un temps que la democràcia, l'esperit de fraternitat entre els homes i els pobles, la decisió d'assolir noves metes de justícia, de solidaritat i de benestar sembla que batega al cor de la majoria d'inquers d'avui.

Que el record i la reflexió sobre el passat recent i l'expectativa d'un segle que estam a punt d'obrir ens empenyin a caminar, plegats, sempre endavant!